

MADDE GEREKÇELERİ

MADDE 1- Bu madde ile sahipli hayvanların, bakımlarını sağlayan kişilerin birer malı veya nesnesi olduğunu ima eden 5237 sayılı Kanununun 151 inci maddesinin ikinci fıkrasının yürürlükten kaldırılması öngörülmektedir.

Duygulara, acıyı ve konforu hissetme; bunlara duygusal ve fiziksel olarak tepki verebilme yetisine sahip canlılar olarak hayvanlar, “doğuştan gelen” haklara sahiptir. Bu anlamda hiçbir hayvan “mal” sayılamaz. Dolayısıyla hukuksal olarak da hayvanlara ilişkin böylesi bir nitelemenin varlığı kabul edilemez. Hayvanlar hukuk önünde “doğuştan gelen” ve “vazgeçilmez” haklara sahiptir. Hukuk metinlerinin de bu bakış açısıyla, bu gerçeğe uygun olarak oluşturulması esastır.

Bu bağlamda, hayvanlara yönelik, her türden şiddet ve acı, eza getirecek olumsuzluk içeren davranışlar “hak ihlali” sayılmalıdır. Bu davranış, hukuk önünde, hayvanı koruması altında tutan bireylerden önce, bizatihi hayvana, o hayvanın var oluşuna karşı işlenmiş bir suç olarak nazara alınmalıdır. Bu nedenle, herhangi bir hayvanın sahipli veya sahipsiz olduğuna bakılmaksızın, sadece hayvan olma niteliğiyle zarara veya hak ihlaline uğratılması, ‘hayvan hakları ihlali’ anlamına gelir ve hakka yönelik bir ihlal “malvarlığına karşı işlenmiş suç” olarak kabul edilemez. Buna dayanarak, bu haklara karşı suç teşkil eden davranışlarla ilgili cezai hükümlerin “malvarlığına karşı işlenen suçlar” olarak değil, “hayvan hakkı ihlali” olarak ele alınması uygun görülmüştür.

MADDE 2- 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun İkinci Bölüm, 181-182-183-184 üncü maddelerini kapsayan mevcut “Çevreye Karşı Suçlar” başlığı, hayvanların çevrenin edilgen bir unsuru olarak görülmesine sebebiyet vermektedir. Hak sahibi canlılar olarak hayvanlar, elbette ki insanlar gibi çevrenin önemli bir unsurudur, ancak hayvanlara karşı işlenen suçlar, çevre kavramı içinde değil, başlı başına değerlendirilmesi gereken bir olgu olarak ele alınmalıdır. Bu sebeple, işbu madde değişikliği ile hayvanların hak sahibi canlılar olarak görülmeyip, hayvan haklarının ‘çevre’ unsuru içinde “eritilmesi”nin önüne geçilmek istenmekte ve hayvan haklarını tanımlayan 5199 sayılı Kanun ile özsel bir uyum yakalanmaya çalışılmaktadır.

5237 sayılı Türk Ceza Kanununun İkinci Bölüm, 181-182-183-184 üncü maddelerini kapsayan mevcut “Çevreye Karşı Suçlar” başlığının “Hayvanlara ve Çevreye Karşı Suçlar” olarak değiştirilmesinin akabinde, bu bölüm altında sekiz yeni maddesi ihdası öngörülmüştür. Söz konusu maddeler; hayvanlara yönelik yaşam hakkı ihlali, kötü muamele, işkence, neslini yok etme ve hayvanlara karşı suçların kamu görevlisince işlenmesi durumlarında verilecek cezaları düzenlemektedir. Ayrıca, hayvanlarla ilgili Bakanlıkça belirlenen kesim kurallarına uymayanların hayvana işkence veya hayvanı kasten öldürme suçlarıyla yargılanması önerilmiştir. İlgili bölüm başlığı altında yukarıda bahsedilen başlıklara yer verilmesi ve cezai hükümler getirilmesi hayvanların temel haklarının hayata geçirilebilmesinde ve hayvan hakkı ihlallerinin önlenmesinde “olmazsa olmaz” bir nitelik taşımaktadır.

Eklenmesi gerekli görülen 184/A ila 184/G maddelerinde sayılan suçlar bakımından, “hükmün açıklanmasının geri bırakılması ve erteleme hükümleri uygulanamaz” hükmü getirilmesi kanunun ruhu ve caydırıcılığının olması bakımından ayrıca önem arz etmektedir. Ek olarak, Kamu görevlilerinin görev ve yetkilerine dayanarak gerçekleştirdikleri “taksirle” veya “kasten öldürme” suçlarında soruşturma izni kaldırılarak, bu suçlarda cezasızlığa mahal verilmesinin önüne geçilmek; soruşturma izninin bir cezasızlık kılıfı olarak kullanılması ortadan kaldırılmak istenmektedir.

MADDE 3- Mevcut haliyle yürürlükte olan 5199 sayılı Kanunun adının “Hayvan Hakları Kanunu” olarak değiştirilmesi gerekmektedir. Hayvanlar, var oluşlarından kaynaklanan, hukuken

korunması gereken haklara sahiptir. Hayvanların yaşamlarını korumak ve rahat yaşamalarını sağlamak, merhamet ve koruma gibi duygulardan çok, onları hak öznesi olarak tanımak ve buna uygun hukuku oluşturmakla mümkün olacaktır. Bu nedenle, etolojik ve ekolojik; duygusal ve fizyolojik ihtiyaçlara sahip olan canlılar olarak, hayvanların haklarının olduğunu kabul etmek ve hayvan haklarını garanti ve koruma altına alacak kanunu da bu bilinçle oluşturmak gerekmektedir. Bu nedenle, öncelikle kanunun adının değiştirilmesi uygun görünmektedir.

Bununla birlikte, hak kavramının her türlü siyasî ideoloji ve dünya görüşünün üzerinde bir değer olduğu tartışmasıdır. Hak ve özgürlüklerin ayrılmaz bir bütün olduğu kabulüyle, hayvanların yaşamsal haklarının düzenlendiği işbu yasanın isminin evrensel değerler ve düzenlemeler kapsamında “Hayvan Hakları Kanunu” olarak düzenlenmesi ayrıca evrensel bir gereklilik oluşturmaktadır.

MADDE 4- Yürürlükte olan kanunda hayvanlara yönelik her tür kötü ve haksız muamele ile ilgili cezai hükümler, söz konusu eylemleri kabahat olarak tanımlamakta ve Kabahatler Kanunu cezai hükümleri niteliği taşımaktadır. Oysa hayvanlara kötü muamele etmek, onların yaşam haklarını ellerinden almak, kabahat değil; “hak ihlali”dir ve “suç” niteliği taşımaktadır. Bu nedenle kanunun kapsamını düzenleyen 2 nci maddesine “suç” ifadesi eklenmiş ve hayvanların yaşam alanlarına karşı işlenen suçlar bu kapsama alınmıştır. Ayrıca, bir hakkı kullanılamaz kılan ve o hakkın ortadan kalkması sonucunu getiren eylemler, hakka yönelik ihlal olarak niteleneceğinden bu kısma “ihlal” ibaresinin eklenmesi de uygun görülmüştür.

MADDE 5- Kanunda belirtilen tüm tanımların, tıbbi ve teknik literatüre göre tekrar gözden geçirilerek, yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Bu nedenle işbu yasanın “tanımlar” başlığı altında düzenlenen 3 üncü maddesinde de değişiklik yapılması zaruridir.

Yasanın ilk maddesine dair önerilerimizde de bahsedilen, hayvanların varlık olarak statülerinin tanınması ve hisli varlıklar olarak kabul edilmeleri ilkesi gereği, 3 üncü maddenin (f) bendinde yer alan “Sahipsiz Hayvan” terimi yerine, “Muhtaç Hayvan” tanımı yerleştirilmelidir.

İşbu yasanın 3 üncü maddesinin (1) bendinde ve 8 inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “ve süs” ifadeleri madde metninden çıkarılmıştır. Bu oldukça olumlu bir düzenlemedir. Zira yürürlükteki yasanın işbu fıkra metni hayvanları ev ve süs hayvanı olarak tanımlanmaktadır. Süs hayvanı ibaresi, kavram olarak hayvan haklarının ruhuna uygun düşmemekte, esasen hayvanı bir “nesne” olarak tanımlamaktadır. Bu nedenle “süs” kavramı buradan kaldırılarak, “ev hayvanı” deyiminin korunması gerekmektedir.

3 üncü maddenin (k) bendinde yer alan “hayvan bakımevi” tanımının yeterli ve kapsamlı biçimde yapılması gerekmektedir. Yasa metnindeki “bakımevi” kavramının hayvanların sahiplenilinceye kadar sürekli olarak kaldıkları alan şeklinde anlaşıldığı durumlar ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle madde metnine “hayvan bakımevi” ile ilgili olarak daha detaylı bir tanım eklenmiştir.

Kanun metninin pek çok yerinde geçen fakat tanımlarda yer verilmemiş olan “rehabilitasyon” tanımının da bu bölüme eklenmesi gerekmektedir. Bilindiği üzere hayvanlar sadece bedensel değil, ruhsal yaralanma ve travmalara da maruz bırakılmaktadır. Bu nedenle, hayvanların ruhsal yaralanma ve travmalarının varlığı kabul edilmeli, kanun metninde de bu tanıma yer verilmelidir.

MADDE 6- Ülkemizde yıllardır belediyelerin 5199 sayılı Kanunun gerektirdiği görevlerini yerine getirmemesinden dolayı ve muhtaç hayvan popülasyonunun kontrol edilememesinin sonucu olarak artan hayvan nüfusu nedeniyle, bakımevlerinde ve sokaklarda yaşayan hayvanlar süreklilik arz eden şekilde açlık, hastalık, sakatlık ve yaralanmalara maruz kalmaktadır. Toplumsal kültür ve geleneklerimizden gelen vicdanla, zor durumdaki hayvanlara duyarsız kalamayan

insanlar da onları sahiplenerek korumaya çalışmakta ve bakımlarını üstlenmektedir. Türkiye gerçekliklerinde yerel yönetimlerin konuya yaklaşımları, çözüm teknikleri, mevcut barınakların koşullarının (birkaç istisna dışında) çok yetersiz ve hatta kötü olması ve hâlihazırda uygulamada çözüme yönelik bir alternatif bulunmaması göz önünde bulundurulduğunda, evlerde beslenen hayvan sayısına müdahale niteliğinde bir düzenleme, muhtaç hayvanların yaşamı için ciddi bir tehdit oluşturacaktır. Güncel mevzuatımızda evde beslenen hayvanların çevreye ve komşulara zarar vermesi halinde, ihlale dair her türlü yasal başvuru hakkı mevcuttur. Türk Ceza Kanunu, Borçlar Kanunu ve Kat Mülkiyeti Kanunu'nda gerekli düzenlemeler mevcuttur. Bu nedenle, istisna niteliğindeki olumsuz durumlar düşünerek, bu konuda hak kısıtlayıcı yorum ve uygulamalara sebebiyet verebilecek herhangi bir kısıtlama getirilmesi, anayasal çerçevede temel hak ve hürriyetlere müdahale niteliği taşıdığından, insan haklarına da aykırılık teşkil edecektir. Ayrıca, evlerde yaşayan hayvanların, başka bir ortama adapte olması ve yaşamını sürdürmesi mümkün olamayacağından, böyle bir düzenleme Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin temel ilkeleriyle ve 5199 sayılı Kanunun ruhuyla da çelişecektir.

Kentleşmenin artışı ile birlikte son yıllarda ciddi bir sorunla karşı karşıya olduğumuzu görmekteyiz: Kat Mülkiyeti Kanunu'nda yer alan tüm bağımsız kat maliklerini bağlayan nitelikteki yönetim planları doğrultusunda ev hayvanlarının mahkeme yoluyla evden uzaklaştırılması yönünde davaların yoğunlaştığı ve 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanununa göre ev hayvanı niteliğindeki hayvanların mahkeme kararıyla sahiplerinden ayrılmak zorunda bırakıldığı ve/veya bu kararlar nedeniyle kişilerin mülkiyetlerindeki meskenleri terk ettikleri görülmektedir. Uygulamada ev hayvanlarının tahliyesi için açılan davalarda standart hale dönüşmüş olan yönetime göre, tapudan apartman yönetim planının getirilerek orada yasak hüküm olup olmamasına göre karar tashih edilmektedir. Yıllar öncesinde çiftlik ve kümes hayvanlarının kent yaşamına sokulmaması amacıyla evlerde hayvan beslenmesi konusunda yönetim planlarına konulan bu düzenleme, uygulama alanı kalmamasına rağmen kötü niyetli şikâyetlere dayanak olmakta ve hayvanların mağduriyetine neden olmaktadır. Ayrıca yürürlükteki 5199 sayılı Kanunun 5 inci maddesinin son fıkrası "Ev ve süs hayvanları ile kontrollü hayvanlardan, doğal yaşama ortamlarına tekrar uyum sağlayamayacak durumda olanlar terk edilemez" demektedir. Kaldı ki kat maliklerinin mevcut M.K. 737 nci maddesi ve KMK 18 inci ve 33 üncü maddesi kapsamında birbirlerinden güvenlik-sağlık ve sair haklarına saygı gösterilmesini, yaşam konforlarını olumsuz etkileyecek davranışlardan kaçınılmasını istemek haklarına sahip olduğu tartışmasızdır. Hayvanın bakımını üstlenen kişinin ihmali veya yükümlülüklerini yerine getirmemesi nedeniyle birey hakları açısından ihlal teşkil eden fiili bir durum hayvan hakları açısından da ihlal teşkil edecektir. Ancak bu hususun, hukukun en temel ilkeleri kapsamında maddi ve somut delillerle ve uzman bilirkişi raporlarıyla kanıtlanmasına gerek duymadan salt yönetim planına dayanılarak, somut gerekçesiz biçimde hayvanın evden uzaklaştırılması sonucunu doğuran düzenlemelerin 6098 sayılı TBK 27 nci maddesi kapsamında açıkça 5199 sayılı Kanuna ve kişilik haklarına aykırılık teşkil ettiği açıktır. Bu nedenlerle KMK'de bulunan bu düzenlemeler var olduğu sürece, daha özel nitelikte kanun olan 5199 sayılı Kanun içeriğine gerekçesiz ve delilsiz bir uygulama ile hayvan tahliyesine engel olacak, mahkemelerin genel hükümler kaidesinde karar vermesine imkân verecek bir düzenlemenin konulması zarurîdir.

Hayvanları yaşamsal bir varlık yerine bir mal, ticari meta olarak tanımlayacak hiçbir maddeye kanunda yer verilmemeli, duygu, algı, his ve bilince sahip olan canlı varlıklar olarak kabul edilmesi gereken hayvanlar arasında ayırım yapılmasına, belli hayvanların "ticari mal" niteliğinde kabul edilerek hacizlerine imkân tanınmasına kanun marifetiyle imkân tanınmamalıdır.

MADDE 7- Hayvanlar da tıpkı insanlar gibi duyguları ve sinir sistemleri olan, psikolojik ve fizyolojik acı duyarlılığına sahip canlılardır. Bu nedenle, canlı hayvanlar üzerinde “deney” adı verilen ve işkence ile mutlak ölüme sebep olan uygulamalara son verilmesi gerekmektedir. Canlı hayvan deneylerinin etik olmadığı, artık tüm dünyada bilimsel olarak da kabul edilmektedir. Hayvan deneyleri dışında alternatif 100’den fazla metot bulunmasına rağmen hayvanlar üzerinde hâlâ deney yapmakta ısrarcı olmanın, hiçbir ahlaki, vicdani ya da hukuksal dayanağı yoktur.

Yasanın ruhu ve adı ile tamamen çelişen ve Hayvan Hakları Evrensel Beyanname’sine tamamen aykırı uygulamalar içeren hayvan deneyleri açıkça, kati biçimde yasaklanmalıdır. İlaveten, kendileri için gereken tıbbi gereklilik ve zorunluluk dışında, hayvanların hangi gerekçeyle olursa olsun cerrahi müdahaleye tabi tutulmamasının düzenlenmesi gerekmektedir. Hayvanlara etolojisine, doğasına, vücut ve ruhsal bütünlüğüne aykırı uygulamalar içeren eğitim verilmesi yasaklanmalıdır. Dünyada hak tanımının geniş algılanma sürecine paralel olarak, hayvan haklarının gelişmesi ile eşzamanlı biçimde, deneylerde canlı hayvan kullanılmasına ciddi sınırlamalar getirilerek alternatif metodlara yönelimin arttığı açıktır. 100’den fazla alternatif yöntemin uygulanabildiği düşünülürse, ülkemizde de Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesi’ne paralel düzenlemelerin yapılması yerinde olacaktır.

MADDE 8- Hayvanlar, sadece evcil hayvanlardan oluşmamaktadır. Bu nedenle mevcut Kanunda yer alan çiftlik hayvanları ile ilgili mevzuata atıf ile bu hayvanların da korunması gerektiği anlayışına da yer verilmelidir. “Deney hayvanı” olarak tabir edilen hayvanların da bütün hayvanların sahip olduğu haklardan faydalanmaları sağlanmalıdır. Ayrıca evcil hayvanların ticari amaçlarla üretimlerinin yapılması ve çeşitli mecralarda satılmasının önüne geçilmesi, hayvan haklarının ve refahının tahsis edilmesi için önemli bir adımdır.

Hayvanlar hakları olan canlılardır ve herhangi bir film, reklam veya gösteri için ilgili kurumların görüşleri ve izinleri alınmadan kullanılamazlar.

Hayvanlar acı, korku, sevgi vb. duyu ve hislere sahip canlılardır. Ticari amaçlar doğrultusunda hayvanlara zarar verecek, esenliklerini zedeleyecek ve acı, eziyet benzeri duygular uyandıracak davranışlarda bulunmak kati suretle yasaktır.

“Deney hayvanı” diye tanımlanan hayvanların ithal ve ihraç edilmesi, en başta hayvan haklarına, ikinci olarak da yasa koyucunun sıklıkla değindiği hayvan refahına aykırıdır. Hayvan haklarına açıkça aykırı olan, ciddi hak ihlallerine neden olacak ithalat ve ihracatına yasaklama getirilmelidir.

Yürürlükte bulunan Kanunda süt sığırcılığında kullanılan hayvanları da kapsamaktadır. Örneğin bacağı kırık olan, ancak süt vermeye devam eden bir ineğin tedavi görmeye, ağrısız bir yaşam sürdürme hakkı vardır. Bu nedenle, mevcut kanunda var olan bu fıkra korunmalıdır.

MADDE 9- Hayvanlar, tıpkı insanlar gibi, doğuştan gelen ve var olmalarından kaynaklanan haklara sahiptir. Hiçbir hayvan, zarar görmesi pahasına; acı, eza çekeceği, zarar görüp, yaralanacağı biçimde eğitilemez. Bu, uluslararası anlamda hayvan hakları nosyonuna uymadığı gibi, insani değerler ve etik kurallar bakımından da kabul edilebilir değildir. Hiçbir hayvan yapmak istemediği bir iş veya kendisine zarar vermesi uğruna bir davranışı benimsemesi için zorlanamaz.

Bir hayvana acı çektirilmesi kabul edilebilir değildir ve “gerekli/gereksiz” ikiliğine dayandırılarak meşrulaştırılamaz. Bu nedenle 5199 sayılı Kanun’un 11 inci maddesinin ilk cümlesinde yer alan “gereksiz acı çekmesine” ibaresi hükümden çıkarılarak, “acı çekmesine” şeklinde değiştirilmiştir.

İşbu kanunun 11 inci maddesinin ikinci cümlesinde yer alan “Hayvanları başka bir canlı hayvanla dövüştürmek yasaktır” hükmü, bu madde içeriğinden çıkarılarak, işbu kanunun 14 üncü maddesindeki “Yasaklar” başlığı altına ayrı bir bent olarak eklenmiştir.

MADDE 10- 5199 sayılı Kanunun 14 üncü maddesinin (j) bendinde yer alan “Hayvanlarla cinsel ilişkide bulunmak” ibaresi son derece malul bir bakış açısı içermektedir. Zira insanlar tarafından hayvana karşı gerçekleştirilecek herhangi bir cinsel amaçlı davranış, ancak cinsel şiddet olarak adlandırılabilir. Bu maruz kalan hayvanın, fizyolojik ve psikolojik açıdan ciddi hasar görmesine de sebep olan, kabul edilemez bir davranış olmakla birlikte, ne yazık ki, ülkemizde sıklıkla meydana gelen bir durumdur. Bu nedenle, işbu maddedeki “cinsel ilişkide bulunmak” ifadesi yerine “cinsel şiddet ve saldırı” kavramının kullanılması gerekli görülmüştür.

Bu yasanın 14 üncü maddesinin (l) bendi “Pitbull Terrier, Japanese Tosa gibi tehlike arz eden hayvanları üretmek; sahiplendirilmesini, ülkemize girişini, satışını ve reklamını yapmak; takas etmek, sergilemek ve hediye etmek” şeklindedir. Bahsi geçen köpek cinsleri de diğer tüm hayvanlar gibi acı, üzüntü, sevinç duygularına sahip canlılardır. Bu minvalde tehlikeli olarak nitelenmesi gereken, yasaların ve denetimin yetersizliğinden güç alarak bu hayvanları şiddete yönlendiren, dövüştüren, başkalarına zarar vermek amacıyla araçsallaştıran suçlu bireylerdir. Hâlihazırda, yasanın öngördüğü bu “tehlike arz eden” ifadesi, zaten bu hayvanların yaşamları boyunca toplum içinde veya hayvan bakım evlerinde ayrımcılığa, psikolojik şiddete maruz kalması ve segregе edilmesine sebebiyet vermektedir. Bu noktada, yapılması doğru olan insanların bu konuda bilinçlendirilmesini sağlamak ve yasaları ve yasaların uygulanmasını bireylerin, hayvanların etolojik nitelikleri üzerinden, suç işleminin önüne geçilmesi, olarak görünmektedir. Bu nedenle iş bu maddenin ilgili bendinin kaldırılması uygun görülmüştür.

MADDE 11- Hayvanlara yönelik şiddet vakalarında, bizzat hayvanın bakımından sorumlu olan kişinin fail olduğu durumlar yaşanmaktadır. Hayvanların duygu durumları hesaba katıldığında, en çok güvendikleri kişi olan sahipleri tarafından fiziksel, psikolojik şiddete, işkenceye maruz kalmaları başlı başına vicdana sığmayan bir durum yaratmaktadır. Hayvan sahipleri, bakmakla ve haklarına saygı duymakla sorumlu oldukları hayvanlara, ne yazık ki dilediğince davranabilmekte, bunun cezasız kalacağı ya da kimsenin müdahalesine açık bir durum olmadığı konusunda güven duymaktadırlar. Bakımlarından ve güvenliğinden sorumlu oldukları hayvanlara eziyet eden, şiddet uygulayan ve fiziksel ya da duygusal manada zarar görmesine sebep olan kişilerin hayvanlarla bir arada olmamaları, hayvanların güvenli, sağlıklı ve rahat yaşayabilmeleri için zorunludur. Zararlı olan bireyin daha fazla zarar vermesini engellemek, zarar gören hayvanın zarar görmesini durdurmak ve hayvanın bir daha zarar görmesini engellemek esas olmalıdır. Bu nedenle, kötü muamele ederek hayvan haklarını ihlal eden kişilerin, hayvan sahiplenmeleri on yıl boyunca yasaklanmalı, soruşturma re’sen savcılık tarafından başlatılmalı, mahkeme tarafından yargılama yapılmalıdır. Bu kişilerin zarar verdikleri hayvana -İl Çevre Müdürlükleri tarafından değil- doğrudan mahkeme tarafından el konulmalı; mahkeme, yetkili makam veya merci, yerel yönetimlerle işbirliği içinde zarar gören hayvanı yeniden sahiplendirmeli ya da koruma altına alınmasını sağlamalıdır.

MADDE 12- 5199 sayılı Kanunun denetim başlığı altında düzenlenen 17 nci maddesinin birinci fıkrasının değiştirilmesi uygun görülmüştür. Kanunlar kadar, kanun uygulayıcıların, bu anlamda yetkili olan mercilerin nasıl davrandıkları, düzenlenen kanunu tam ve eksiksiz yerine getirip getirmediikleri de önem arz eder. Bir kanun, eğer uygulayıcılar tarafından, tam ve eksiksiz olarak hayata geçirilmezse, ihtiva ettiği anlamı ve amacını pratikte yitirmiş sayılacaktır. Bu nedenle, işbu kanuna yerel yönetimlerce uyulması, kanun hükümlerinin eksiksiz hayata geçirilmesi ve kanunun amacı gözetilerek davranılması çok önemlidir. Bu konudaki denetim

yetkisi ise doğrudan Bakanlıkta olmalı ve yetki mülki amirlerine ya da başka üst mercilere devredilemez kılınmalıdır.

MADDE 13- Türkiye’de nüfusu 50 binden az olan ilçe sayısı çok fazladır. Bakımevi olmayan bu ilçeler, sınırları içinde yaşayan hayvanları yasal olmayan usullerle toplayarak büyükşehir ya da bakımevi olan ilçe sınırlarına “boşaltmaktadır.” Bu uygulamaların tam da hayvanları korumakla yükümlü ve görevli olan belediyeler tarafından, yaşanan yerleri “sokak hayvanlarından kurtarmak” gibi düşmanca bir bakış açısıyla gerçekleştirildiğini söylemek gerekir. Bu yasal olmayan uygulamalara karşı bir önlem olarak, bahsi geçen nitelikteki ilçelerde de -en azından- aşılama ve kısırlaştırma yapabilecek bir klinik düzeyinde tesislerin varlığı zaruridir. Bu konuda yasal zorunluluk ve finansman kaynağı yaratmak gerekmektedir. Bu gereklilik doğrultusunda ilgili madde değiştirilerek yeniden düzenlenmiştir.

MADDE 14- Sokakta ya da evde yaşayan, sahipli ya da sahihsiz hayvan ayrımı yapmaksızın trafikte seyir halindeyken herhangi bir hayvana çarpan kişi, çarptığı hayvanı en yakın veteriner hekim ya da tedavi ünitesine götürmek ya da götürülmesini sağlamakla yükümlüdür. Ancak gerçekte, bu hükme uyulmadığı, hayvanlara çarpıp kaçan trafik sürücülerinden; yollarda ve yol kenarlarında, refüjlerde yaralı halde can çekişen hayvanların varlığından anlaşılmaktadır. Yasanın öngördüğü bu zorunluluğun yaptırımının idari para cezası olması yeterli değildir. İlaveten, bu yükümlülüğü yerine getirmeyen kimselere trafik suçu işlediklerine dair ceza kaydı da uygulanmalıdır. Bu nedenle, mevzu bahis maddeye sürücünün ehliyetine bir yıl süreyle el konulması ve trafik cezası kayıtlarına işlenmesi hükmü de eklenmiştir.

MADDE 15- Yaşam ortamları doğa olan yaban hayvanlarının, insanları eğlendirmek ya da insanların merakını gidermek için “hayvanat bahçesi” adı verilen tesislerde, beton kafeslerde, demir parmaklıklar ardında, yıllar boyunca esaret altında tutulması ne etik ne de hukuki açıdan kabul edilebilir değildir. Hayvanlar, kendileri için birer varlık olarak kabul edilmelidir; insanları eğlendirmek, meraklarını gidermek için duygulara sahip bir canlının, yaşaması için uygun olmayan bir yerde sergilenmesi kabul edilemez. Nitekim çağımız teknolojisi ve bilgiye erişim imkânları da göz önüne alındığında, yaban hayatını öğrenmek, bu konuda bilgi sahibi olmak için hayvanların adeta esir tutuldukları hayvanat bahçelerinin gerekli olmadığı daha iyi anlaşılacaktır. Üstelik Türkiye’de yaban hayvanı veteriner hekimi yok denecek kadar azdır ve bu nedenle mevcut hayvanat bahçelerinde yaralanan ya da sakatlanan hayvanlara gerektiği gibi tıbbî yardım da sağlanamamaktadır.

Mevcut hayvanat bahçeleri 2004 tarihinden bu yana yürürlükte olan 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu hükümlerine rağmen, hayvanların türlerinin gerektirdiği etolojik ihtiyaçları karşılama ve doğal yaşam ortamına en yakın koşulları yaratma konusunda ne yazık ki son derece başarısız olmuştur. Türkiye’de kurulu bulunan hayvanat bahçelerinin büyük bir kısmında, ciddi hayvan hakları ihlalleri de yaşanmaktadır. Mevcut işletmelerin çoğunda hayvanlar kötü koşullarda bakılmakta ve yaşamını kaybedenlerin yerine ihalelerle sürekli yenileri getirilmektedir. Çoğu yurtdışından getirilen bu hayvanlar sebebiyle ekonomik kayıplar da söz konusu olmaktadır.

Hayvanat bahçelerinin kapatılması konusunda bütün sivil toplum kuruluşları hemfikirdir. “Çocuklara hayvan sevgisi aşılacak” gibi gerçekçi olmayan gerekçelerle desteklenen ve varlığı korunan “Hayvanat Bahçesi” kavramının, kanunun temel amacı olan hayvanların doğuştan gelen yaşam haklarına açıkça aykırılık içeren ve hayvanı insan menfaati uğruna esaret altına alan bir olgu olması nedeniyle, adı Hayvanları Koruma Kanunu olan bir kanunda yeri olamaz.

Üstelik bu madde esas itibarıyla da 5199 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin (f) bendine açıkça aykırılık teşkil etmektedir. Bu madde kapsamında “Yabancı hayvanların yaşama ortamlarından koparılmaması, doğada serbestçe yaşayan bir hayvanın yakalanıp özgürlükten

yoksun bırakılmaması esastır.” Buna rağmen, kabul edilen bu değişiklikle hayvan esareti yasal kılınmaya devam edilmektedir. Bu aykırılığa ek biçimde, bir de eski kanuna ek olarak tüzel kişiliklerin bu tesisleri kurmalarına izin verilmiştir. Üzücü olan bütün bunların yine hayvan sevgisini başta çocuklar olmak üzere topluma aşılama gerekçesiyle yapılmasıdır. Bireylerin ya da çocukların hayvan sevgisini öğrenecekleri ya da hayvanları tanıyacakları yerler kesinlikle hayvanat bahçeleri değildir. Hayvanat bahçelerinin hayvanlar için, tutsak oldukları esaret yerleri olduğu kabul edilmelidir.

Hayvan haklarını ve özgürlüğünü insan keyfiyeti için kısıtlayan benzeri yerlerin kurulması kati biçimde önlenmeli, kurulu olanların koşulları ivedi bir şekilde düzeltilmeli, yıllardan beri Türkiye’deki hayvanat bahçelerinde son derece kötü koşullarda hapsedilmekte olan hayvanların durumuna ilişkin ciddi bir çalışma içerisine girilerek sistematik kapatma yöntemiyle bu yerlerin faaliyetleri durdurulmalıdır. Bunun yapılması kanun yapıcının amaçladığı dünyaya örnek bir yasa tesisinin en temel taşlarından birini oluşturacaktır.

MADDE 16- Bu maddeyle idari para cezalarının ödenmesi, belediye bütçesine aktarımı ve süresinde ödenmeyen cezalarla ilgili uygulanacak hüküm gibi detaylara ilişkin düzenleme yapılmıştır.

MADDE 17- 5199 sayılı Kanunun İkinci Kitap Üçüncü Kısım altındaki İkinci Bölümünün değiştirilen başlığı altında yeniden tanımlanan “Hayvanlara ve çevreye karşı suçlar” arasında hayvanların kasten öldürülmesi, hayvanların taksirle öldürülmesi, hayvanlara kötü muamele, hayvanlara işkence, hayvanların neslini yok etme gibi suçlar yer almaktadır. Sözü edilen eylemler ne yazık ki, hemen her gün gerçekleşen, hayvanların yaşam hakkının, işkence ve kötü muamele yasağının ihlali yerine geçen davranışlardır. Bununla birlikte, yaptırımını idari ya da adli olsun iş bu kanunda hükmedilen yasaklar kapsam bakımından yetersiz ve cezalar da ihlallerin meydana gelmeyeceği bir ortam tesisi etmekten ve caydırıcılıktan yoksundur.

Bu nedenle işbu kanunun 28 inci maddesinin birinci fıkrasının (a), (b), (c), (d), (g), (h), (i), (j) ve (k) bentlerinin değiştirilmesi; (p) ve (r) bentlerinin eklenmesi uygun görülmüştür.

Mevcut 5199 sayılı Kanunun 28 inci maddesinin (a), (b), (c), (d) bentlerinde tanımlanan idari para cezaları kanunun ruhu ve amacıyla örtüşmeyecek oranda yetersiz ve suçtan alıkoyma, caydırma işlevi olmayacak kadar az görünmektedir. Bu nedenle sözü edilen bentlerdeki para cezalarının artırılması gerekmektedir.

MADDE 18- Bu madde ile adli cezalar düzenlenmek üzere 5199 sayılı Kanuna 28 inci maddeden sonra gelmek üzere maddeler eklenmiştir. 5237 sayılı Kanun ile hayvanlara karşı tanımlanmış suç teşkil eden davranışların cezai karşılıkları belirtilmiş ve cezaların ertelenmesinin önüne geçilmiştir. Suçların yerel yönetim yetkililerince veya sorumlu kamu personeli tarafından gerçekleştirilmesi durumunda uygulanacak olan esaslar belirtilmiştir.

Hak ihlaline ve kötü muameleye maruz kalan hayvanların bakımları, tedavileri ve uygun bir ortamda yaşamaları için öncelikle bakımevine nakledilmeleri gerektiği belirtilmiştir.

Kanunda belirtilmiş görev ve sorumluluklarını yerine getirmeyen ve açıkça suç işleyen kamu personellerine görevi kötüye kullanmak gerekçesiyle dava açılabilmesinin önü açılarak, kamusal gücünü kullanarak suç işleyebilen kimselerin kamu vicdanını zedeleyici davranışlarda bulunmasını engellemek amaçlanmaktadır.

MADDE 19- İşbu kanun teklifi ile yeni hayvanat bahçelerinin açılmasının yasaklanmasıyla birlikte, mevcut hayvanat bahçelerindeki hayvanların da türüne ve kültürüne uygun yaşam koşullarına kavuşmasını sağlamak amaçlanmaktadır. İş bu maddede, bu amaca yönelik olarak bu hayvanların yaşam alanlarının genişletilmesine, iyileştirilmesine ve herhangi bir genişletme için gerekli olan alan tahsisine yönelik düzenlemeler yapılmaktadır. Tahsis edilecek olan alanların

kullanım amaçları ve kısıtları belirtilmektedir. Mevcut hayvanat bahçelerindeki hayvanların herhangi bir ticari amaç veya gösteri için kullanılmalarına engel olunmaya çalışılmaktadır. Mevcut hayvanat bahçelerinin çalışma usulleri ve denetimlerinin Bakanlıkça yapılacağı belirtilmektedir.

Ayrıca iř bu maddede, ev hayvanı satış yerlerinin kapatılmasına ilişkin bir geçici madde de düzenlenmektedir.

MADDE 20- Yürürlük maddesidir.

MADDE 21- Yürürlük maddesidir.

TÜRK CEZA KANUNU VE HAYVANLARI KORUMA KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN TEKLİFİ

MADDE 1- 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 151 inci maddesinin ikinci fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 2- 5237 sayılı Kanunun İkinci Kitap Üçüncü Kısım altındaki İkinci Bölümünün başlığı “Hayvanlara ve Çevreye Karşı Suçlar” şeklinde değiştirilmiş ve 184 üncü maddesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki maddeler eklenmiştir.

“Hayvanların kasten öldürülmesi

MADDE 184/A- (1) Sahipli veya sahipsiz hayvanları kasten öldüren kişi üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Hayvanların taksirle öldürülmesi

MADDE 184/B- (1) Sahipli veya sahipsiz hayvanların ölümüne, yaralanmasına, kalıcı olarak beden bütünlüğünün bozulmasına taksirle neden olan kişilere dört aydan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Hayvanlara kötü muamele

MADDE 184/C- (1) Sahipli veya sahipsiz hayvanlara kasten kötü muamelede bulunan, hayvanlar üzerinde deney yapan, hayvanları döven, birbirleriyle dövüştüren, aç veya susuz bırakan, aşırı soğuğa ve sıcağa maruz bırakan, zarar verme kastıyla bakımlarını ihmal eden, fiziksel ve psikolojik acı çektiren, hayvanları gücünü aştığı açıkça görülen fiillere zorlayan, sağlık nedenleri ile gerekli olmadıkça hayvanlara zor kullanarak yem yediren, zarar veren, alkollü içki, sigara, uyuşturucu ve bunun gibi bağımlılık yapan maddeler veren kişi dört aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Hayvan kesim kurallarına uymama

MADDE 184/D- (1) 24/6/2004 tarihli ve 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanununun 12 nci maddesi kapsamında düzenlenen hayvan kesim kurallarına uymayan kişi hayvanın ölmesi hâlinde üç yıldan sekiz yıla kadar, hayvanın zarar görmesi hâlinde iki yıl bir aydan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Hayvanlara işkence

MADDE 184/E- (1) Hayvanlara işkence ve tecavüz eden, hayvanları zehirleyen veya zehirli yiyecek yediren ve hayvanlar üzerinde deney yapan kişi iki yıl bir aydan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Hayvan neslini yok etme

MADDE 184/F- (1) Bir hayvan neslini yok edecek müdahalede kasten bulunanlar beş yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Hayvanlara karşı suçların kamu görevlisince işlenmesi

MADDE 184/G- (1) 184/A ila 184/F maddelerinde sayılan suçların yerel yönetim çalışanları ve diğer kamu görevlileri tarafından işlenmesi hâlinde soruşturma izni aranmaz ve bu maddelerde yazılı suçlar bir kat artırılarak uygulanır.

İnfaza ilişkin kısıtlar

MADDE 184/H- (1) 184/A ila 184/G maddelerinde sayılan suçlar bakımından hükmün açıklanmasının geri bırakılması ve erteleme hükümleri uygulanamaz.”

MADDE 3- 24/6/2004 tarihli ve 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanununun adı “Hayvan Hakları Kanunu” olarak ve 1 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 1- Bu Kanunun amacı; Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesi ve diğer uluslararası mevzuat hükümleri kapsamında hayvanların duyguları ve sinir sistemleri olan, psikolojik ve fizyolojik his duyarlılığına sahip canlı varlıklar sıfatıyla doğuştan gelen haklara sahip olduklarını kabul ile hayvanların rahat yaşamlarını ve hayvanlara iyi ve uygun muamele edilmesini temin etmek, yaşamsal haklarının korunarak acı, ıstırap ve eziyet çekmelerine karşı en iyi şekilde korunmalarını, her türlü mağduriyetlerinin önlenmesini sağlamaktır.”

MADDE 4- 5199 sayılı Kanunun 2 nci maddesinde yer alan “yükümlülükler ile” ibaresinden sonra gelmek üzere “hayvanlara ve onların doğal yaşam alanlarına karşı işlenen suçlar ve ihlaller karşısında” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 5- 5199 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinin (f), (ı) ve (k) bentleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve maddeye aşağıdaki (p) bendi eklenmiştir.

“f) Muhtaç hayvan: Beslenme, barınma gibi yaşamsal ihtiyaçlarını kendisi karşılamaya mecbur olan, herhangi bir kişi veya koruyucunun ev ve arazisinin sınırları dışında kalan ve kontrolü ya da doğrudan denetimi altında bulunmayan evcil hayvanlar ile insan kontrolünde olmasına rağmen kötü muameleyle maruz kalan hayvanları,”

“ı) Ev hayvanı: İnsanların ev, işyeri ve arazisinde özel zevk ve refakat amacıyla bakmakta oldukları veya bakmayı tasarladıkları, bakımı ve sorumluluğu sahipleri tarafından üstlenilen her türlü hayvanı,”

“k) Hayvan bakımevi: Yerel yönetimler veya sivil toplum kuruluşlarınca kurulan, işletilen veya yönetilen, muhtaç durumdaki hayvanların tedavi kısırlaştırma, aşılama işlemlerinin gerçekleştirildiği, ayrıca hayvanların alıştığı ve/veya alındığı yaşam alanlarına bırakılana kadar geçen rehabilitasyon süresince her türlü yaşamsal ihtiyaçlarının karşılandığı kamuya açık tesisi,”

“p) Rehabilitasyon: Hayvanların yaşadıkları tıbbi operasyon, hastalık, kaza, bunalım gibi ruh ve beden yaralanmalarından sonra ortaya çıkan olumsuz durumların iyileştirilebilmesi amacıyla görevli ve konunun uzmanı personel tarafından ruhsal ve bedensel tedaviye alınmasını,”

MADDE 6- 5199 sayılı Kanunun 5 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 5- Ev hayvanlarını üreten veya ona bakan kişi, hayvanın haklarına, sağlığına, her türlü ihtiyacına uygun olarak barındırmakla yükümlüdür.

Özel mülkünde evcil hayvan besleyen kişi, bu hayvanlara, etolojisine uygun bir şekilde bakmak, beslemek, haklarına saygı göstermek ve gözetmekle yükümlü olup, her türlü ihtiyacını karşılamak zorundadır. Hayvana bakan kişi, hayvanların sağlığını, refahını riske atacak, haklarını ihlâl edecek veya hayvanların kötü etkilenmesine sebebiyet verecek her türlü uygulama ve davranıştan kaçınmayı kabul etmiş sayılır.

Evlerde yaşayan ev hayvanlarının tür ve sayısına hiçbir şekilde kısıtlama getirilemez. Ev hayvanı sahiplenen kişiler, il ve ilçe merkezlerinde çevreye bu hayvanlardan kaynaklı rahatsızlık verilmemesinin yanı sıra rahatsızlık ve zarar verici durumlara karşı önleyici tedbirleri almakla yükümlüdür. Ev hayvanından sorumlu olan kişi, yeterli seviyede tedbir alınmamasından kaynaklanan zararları tazmin etmekle yükümlüdür.

Ev hayvanı ve evcil hayvan üreten kişiler, bu hayvanların sahip olduğu haklar, hayvanların bakım ve korunması ile ilgili olarak yerel yönetimler tarafından düzenlenen eğitim programlarına katılarak sertifika almakla yükümlüdürler. Evcil hayvanın bakımı ve sahiplenilmesi için gerekli eğitim programına katılıp geçerli sertifikaları almayanlar herhangi bir evcil hayvan edinemez.

Ev hayvanlarının ve evcil hayvanların üretimini yapanlar, annenin ve yavrularının sağlığını tehlikeye atmamak için gerekli anatomik, fizyolojik, etolojik ve davranış karakteristikleri ile ilgili önlemleri almakla yükümlüdür. Annenin sağlığını riske atacak her türlü uygulama yasaktır. Anne hayvan, üretim amacı ile yılda en fazla bir kez doğurtulabilir. Evcil hayvanların üretimini yapanlar, anne ve yavru hayvanları, mikroçip ile kayıt altına almakla yükümlüdür.

Ev hayvanlarının sahiplenilmesi ve üretimi konularındaki eğitim ile bu hayvanların çevreye verebilecekleri zarar ve rahatsızlıkları önleyici tedbirlere ilişkin usul ve esaslar, gönüllü kuruluşlar ile ilgili kurum ve kuruluşların görüşü alınarak Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Evlerde beslenen evcil hayvanların meskenden tahliyesi ancak bu hayvanların bir rahatsızlık yaratması ve bu durumun uzman bilirkişi raporlarına ve maddi delillere dayalı tespiti sonucu verilmiş yargı kararı ile mümkündür.

Ev hayvanları terk edilemez, terk edilmeye zorlanamaz. Ev hayvanları ve kontrollü hayvanlar, yaşlılık nedeni ve keyfiyet ile veteriner hekim müdahalesi ile ya da başka yöntemler ile öldürülemez, ölüme terk edilemez.

Ev ve bahçesi-eklentisi içerisinde bakılan ev hayvanları, bakımını ve sorumluluğunu üstlenen kişilerin borçlarından dolayı haczedilemezler.”

MADDE 7- 5199 sayılı Kanunun 9 uncu maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Deney yasağı

MADDE 9- Hayvanlar üzerinde, tıbbî ya da bilimsel amaçlı deneyler dâhil olmak üzere, herhangi bir gerekçeyle deney yapılamaz.”

MADDE 8- 5199 sayılı Kanunun 10 uncu maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Hayvan ticaretine ilişkin kısıtlar

MADDE 10- Ev hayvanı satış yeri olarak ruhsatlandırılmış işletmelerde hayvan ticareti yapılamaz. Satış yerlerindeki hayvanların sahiplenilmesi veya uygun koşullarda yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli hususlar Bakanlıkça düzenlenir.

Evcil hayvanların ticarî amaçlarla üretimi yapılamaz.

Çiftlik hayvanlarının bakımı ve beslenmesi ile nakliyeleri sırasında refahlarının ve güvenliklerinin sağlanması ile ilişkin esaslar, Tarım ve Orman Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

Hayvanların ticarî amaçla film çekimi ve reklam için kullanılması izne tâbidir. Bu izne ilişkin usul ve esaslar, ilgili kurum ve kuruluşların görüşü alınarak Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Hayvanlar; acı, eziyet ya da zarar görecektir şekilde, film çekimi, gösteri, reklam ve benzeri işler için kullanılamaz.

Deney hayvanlarının ithalatı ve ihracatı yasaktır.

Hasta, sakat ve yaşlı durumda bulunan veya iyileşmeyecek derecede ağrısı veya acısı olan çiftlik hayvanlarının, usulüne uygun kesim ya da ağrısız kesim amacından başka bir amaçla üçüncü kişilere devri, satışı veya alımı yapılamaz.”

MADDE 9- 5199 sayılı Kanunun 11 inci maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Eğitim

MADDE 11- Hayvanlar, doğal kapasitesini veya gücünü aşacak şekilde veya yaralanmasına, acı çekmesine, kötü alışkanlıklara özendirilmesine neden olacak yöntemlerle eğitilemez.

Folklorik amaca yönelik, şiddet içermeyen geleneksel gösteriler işbu Kanunun hükümlerince, Bakanlığın uygun görüşü alınarak il hayvanları koruma kurullarından izin alınmak suretiyle düzenlenebilir.”

MADDE 10- 24/6/2004 tarihli ve 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanununun 14 üncü maddesinin birinci fıkrasının (j) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş; (c), (d) ve (l) bentleri yürürlükten kaldırılmıştır.

“j) Hayvanlara tecavüz etmek, işkence yapmak.”

MADDE 11- 5199 sayılı Kanuna 14 üncü maddesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki madde eklenmiştir.

“Sahipli hayvana eziyet hâlinde müdahale

MADDE 14/A- Mahallin en büyük mülki amiri ya da o bölgedeki kolluk kuvvetlerince görevlendirilen denetim elemanlarınca resen ya da şikâyet üzerine yapılan denetim sonucunda; bu Kanun hükümlerine aykırılık tespit edilmesi durumunda, kolluk kuvvetlerince düzenlenen tutanak, doğrudan savcılığa intikal ettirilir.

Denetim sonucunda bu Kanun hükümlerine aykırı davrandığı ve bu suretle bulundurduğu hayvanların bakımını ciddi bir şekilde ihmal ettiği ya da onlara ağrı, acı veya zarar verdiği, psikolojik şiddete maruz bıraktığı denetim elemanlarınca tespit edilen kişilerin hayvanlarına mahkeme kararıyla el konulur. Mahkeme, yetkili makam veya merci, yerel yönetimlerle işbirliği yaparak söz konusu hayvanların, yeniden sahiplendirilmesi ya da koruma altına alınmasını sağlar.

Bu maddenin ikinci fıkrası uyarınca sahibi bulunduğu hayvana el konulan kişinin, el koyma tarihini izleyen on yıl boyunca yeniden hayvan sahiplenmesi yasaktır.

El konulan canlı hayvanların, bir hayvan bakımevine nakli sağlanır.”

MADDE 12- 5199 sayılı Kanunun 17 nci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Bu Kanun hükümlerine yerel yönetimlerce uyulup uyulmadığını denetleme yetkisi Bakanlığa aittir. Bu yetki devredilemez.”

MADDE 13- 5199 sayılı Kanunun 19 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 19- Hayvanların korunması amacıyla hayvan bakımevleri ve hastanelerin kurulması; buralarda bakım, rehabilitasyon, aşılama ve kısırlaştırma gibi faaliyetlerin yürütülmesi, büyükşehirlerde büyükşehir belediyeleri ve ilçe belediyeleri, büyükşehir belediyesi olmayan illerde il özel idareleri ve il belediyeleri, diğer ilçelerde belediyeler tarafından gerçekleştirilir.

Nüfusu elli binin altındaki ilçelerde, ilçe belediyeleri tarafından, bakıma muhtaç veya güçten düşmüş hayvanların geçici tedavi, aşılama ve kısırlaştırma işlemlerinin yapılabilmesi için hayvan nüfusu gözetilerek klinik bazında tesis kurulması zorunludur. Hayvan bakımevi ve hastanesi kurmak, işletmek veya işletmekle sorumlu yerel yönetimler, diğer yerel yönetim birimleri ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği protokolleri yapabilir.

Büyükşehir belediyeleri dışındaki yerel yönetimlerden Bakanlık tarafından uygun görülenlere mali destek sağlanır. Bu maksatla Bakanlık bütçesine gerekli ödenek konulur; bu ödeneğin kullanımına ilişkin usul ve esaslar, Hazine ve Maliye Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle Bakanlık tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.”

MADDE 14- 5199 sayılı Kanununun 21 inci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“Birinci fıkra hükmüne aykırı davranan sürücünün ehliyetine bir yıl süreyle el konulur. İşledikleri suç trafik kayıtlarına işlenir.”

MADDE 15- 5199 sayılı Kanununun 22 nci maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Hayvanat bahçesi yasağı

MADDE 22- Hayvanat bahçesi veya her ne ad altında olursa olsun teşhir amaçlı olarak hayvanların kapalı biçimde tutulduğu tesislerin kurulması yasaktır.”

MADDE 16- 5199 sayılı Kanununun mülga 27 nci maddesi aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

“MADDE 27- İdari para cezalarının ödenme süresi, cezanın tebliğinden itibaren 30 gündür.

Ceza vermeye yetkili merciler tarafından, Bakanlık tarafından bastırılan ve dağıtılan makbuz karşılığında verilen para cezaları, ilgililer tarafından mahallin en büyük mal memurluğuna yatırılır. Ödenen para cezaları hasılatının %80’i takip eden ay içinde ilgili belediye bütçesine aktarılır. Belediye bütçelerine aktarılan bu ödenekler, 19 uncu maddede düzenlenen amaçlar dışında kullanılamaz.

Süresi içinde ödenmeyen para cezaları, gecikme zammı ile birlikte 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil edilir.”

MADDE 17- 5199 sayılı Kanununun 28 inci maddesinin birinci fıkrasının (a), (b), (c), (d), (g), (h), (ı), (j) ve (k) bentleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve fıkraya aşağıdaki bentler eklenmiştir.

“a) 4 üncü maddenin (k) bendinin ikinci cümlesi hükmüne aykırı davrananlara hayvan başına iki bin Türk Lirası idari para cezası.

b) 5 inci maddenin birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü ve sekizinci fıkralarında öngörülen hayvanların sahiplenilmesi ve bakımı ile ilgili yasaklara ve yükümlülüklerle uymayan ve alınması gereken önlemleri almayanlara hayvan başı beş bin Türk Lirası; beşinci fıkrasında öngörülen yükümlülük ve yasaklara uymayanlara hayvan başına üç bin Türk Lirası idari para cezası.

c) 6 ncı maddenin dördüncü fıkrasında belirtildiği gibi, sahihsiz hayvanları alındıkları yere ve mahalleye bırakmayan yerel yönetim görevlileri ve çalışanlarına hayvan başına üç bin TL idarî para cezası. (İdarî para cezası, Kanuna muhalefet eden yerel yönetim çalışanı ve sorumlu kamu görevlisine ayrı ayrı rücu ettirilir.)

d) 7 nci maddede düzenlenen cerrahi amaçlı müdahaleler ile ilgili hükümlere aykırı davrananlara hayvan başına dört bin Türk Lirası idari para cezası.

g) 10 uncu maddede belirtilen hükümlere aykırı davrananlara yirmi bin Türk Lirası idari para cezası.

h) 11 inci maddenin ikinci fıkrasındaki hükme aykırı hareket edenlere hayvan başına on bin Türk Lirası idari para cezası.

ı) 12 nci maddenin birinci fıkrasına aykırı hareket eden ehliyetsiz kişilere hayvan başına beş bin Türk Lirası idari para cezası.

j) 13 üncü maddede belirtilen öldürme metotları ile ilgili hükümlere aykırı davrananlara öldürülen hayvan başına beş bin Türk Lirası idari para cezası verilir.

k) 14 üncü maddenin (e), (g), (h) ve (ı) bentlerine aykırı davrananlara hayvan başına on bin Türk Lirası idari para cezası verilir.”

“p) Geçici 3 üncü madde hükümlerine aykırı davrananlara hayvan başına on bin Türk Lirası idari para cezası verilir.

r) Geçici 4 üncü madde hükümlerine aykırı davrananlara hayvan başına on bin Türk Lirası idari para cezası verilir.”

MADDE 18- 5199 sayılı Kanuna 28 inci maddesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki maddeler eklenmiştir.

“Adli Cezalar

MADDE 28/A- 8 inci maddenin ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarına aykırı hareket edenlere sahipli veya sahipsiz bir hayvana işkence ve kötü muamele etme kapsamında iki yıl bir aydan sekiz yıla kadar hapis cezası verilir. (Bu fıkra hükümlerine aykırı davrananların ayrıca sahibi buldukları hayvan hastanelerinin lisanları Bakanlıkça kaldırılır. Fiili işleyen veteriner ise ruhsatına ilk fiilde iki yıl, tekrarı hâlinde süresiz el konulur.)

MADDE 28/B- 11 inci maddenin eğitim ile ilgili yasaklarına uymayanlara hayvanlara kötü muamele kapsamında dört aydan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

MADDE 28/C- 12 nci maddenin hükümlerine ve Bakanlıkça hazırlanan kesim usullerine uymayan ehliyetli veya ehliyetsiz kimselere kasten hayvan öldürme veya hayvana işkence etme hükümleri gereğince üç yıldan sekiz yıla kadar veya iki yıl bir aydan sekiz yıla kadar hapis cezası verilir.

MADDE 28/D- 14 üncü maddenin (a), (b) ve (k) bentlerine aykırı davrananlara hayvan başına dört aydan üç yıla kadar; (f) ve (j) bendine aykırı davrananlara iki yıl bir aydan sekiz yıla kadar hapis cezası verilir. Aynı fiillerin belediyelere ait bakım evinde gerçekleşmesi halinde o belediyenin veteriner işleri müdürü, eğer ihale özel bir şirkete verilerek işletiliyorsa, şirket yetkilileri de aynı hükümler çerçevesinde yargılanır. (a) ve (b) bentlerinde belirtilen suçların, yerel yönetim çalışanları ve diğer kamu görevlilerince işlenmesi hâline cezalar bir kat artırılarak uygulanır. Bu suçlar bakımından hükmün açıklanmasının geri bırakılması ve erteleme hükümleri uygulanamaz.

Hayvanlara yönelik yükümlülüklerin ihlali ve muhakeme usulü

MADDE 28/E- Bu Kanun uyarınca çıkarılan yönetmelikte belirtilen görev ve sorumlulukları yerine getirmeyen yerel yönetimlerin veteriner işleri müdürleri ve bakımevi sorumluları hakkında, 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 257 nci maddesi uyarınca görevi kötüye kullanmak suçu kapsamında Cumhuriyet Savcılığı tarafından re'sen soruşturma başlatılır.”

MADDE 19- 5199 sayılı Kanuna aşağıdaki geçici maddeler eklenmiştir.

“GEÇİCİ MADDE 3- Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihte mevcut olan tüm hayvanat bahçelerinde bulundurulmuş hayvanların, türüne ve kültürüne, güncel yaşam koşullarına ve doğal yaşam ortamlarına en uygun ortam yaratılarak yaşatılması esastır.

Mevcut hayvanat bahçelerinin kapasitesi, tesislere yeni hayvan eklenmesi sureti ile genişletilemez. Ancak, mevcut hayvanat bahçelerindeki hayvanların yaşam ortamlarının genişletilmesi için arazi tahsisleri yapılabilir. Mevcut tesislere ilaveler için 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanununa tâbi alanların tahsisi yapılabilir. Tahsisi yapılan alanlar, mevcut hayvanların yaşam ortamlarının genişletilmesi ve iyileştirilmesi amacı dışında kullanılamaz. Hayvanat bahçelerinin tesisi için bedelli ya da bedelsiz olarak arazi tahsisi yapılamaz.

Mevcut hayvanat bahçelerinde, hayvanların gösteri amacı ile kullanılması yasaktır.

Mevcut hayvanat bahçelerinin denetimi ile çalışma esas ve usulleri Bakanlık tarafından çıkarılan yönetmelik ile belirlenir.

GEÇİCİ MADDE 4- Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihte kurulu bulunan ev hayvanı satış yerleri, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihi izleyen beş yıl içinde kapatılır. Bu süre içinde hayvan bakımı eğitimi almamış kimselere ve 16 yaşından küçüklere ev hayvanı satışı yasaktır.”

MADDE 20- Bu Kanunun;

a) 6 inci maddesi ile değiştirilen 5199 sayılı Kanunun 5 inci maddesinin dördüncü fıkrası hükmü ve 8 inci maddesi ile değiştirilen 5199 sayılı Kanunun 10 uncu maddesinin birinci fıkrası hükmü 1/1/2024 tarihinde,

b) Diğer hükümleri yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 21- Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.